

PLETARSTVO

Mojca Šifrer Bulovec, kustosinja Loškega muzeja Škofja Loka

O zgodovini pletarstva na Loškem

Pletarstvo je ena najstarejših rokodelskih dejavnosti, saj so pletene posode, koši, košare ipd. človeka v vsakdanjem življenju spremljale že vse od prazgodovine naprej. Njeno razširjenost so omogočali raznovrstni materiali, primerni za pletarstvo, in dejstvo, da za to obrt ni potrebnega veliko orodja, le nekaj znanja in pletarske spretnosti.

Pletarski izdelki se med seboj ločijo v glavnem po vrsti pletiva. Lahko so iz slame, koruznega ličja, vrbovega šibja, leske, smrečja, srobota idr. Na Loškem so največ uporabljali surove ali beljene vrbove šibe ali pa so pletli iz leskove vitre.

Na Loškem se v pisnih virih pleten koš prvič omenja leta 1315, pri popisu inventarja Loškega gradu. Pleteni izdelki so upodobljeni tudi na freski sv. Nedelje v Crngrobu iz 60. let 15. stoletja. V zapuščinskem inventarju župana, gostilničarja in kmeta Janeza Kalana iz Selc se leta 1723 omenja šest košar ter pet slamnatih korbic za kruh, imenovanih sim perle.

Znanje o pletenju najrazličnejših košar, jerbasov, košev idr. je prehajalo z roda v rod. Pletlo se je predvsem ob slabem vremenu in v zimskem času, ko ni bilo večjih kmečkih del. Z razvojem pletarstva pod vplivom evropskih trendov pletenega pohištva je bila na Gorenjskem leta 1908 ustanovljena državna pletarska šola v Radovljici. Izučeni pletarji so svoje znanje širili tudi med ostale ljudi. Nekaterim med njimi je pletarstvo postalo osnovna dejavnost preživljanja.

Konec 19. stoletja se je pletarska obrt razširila v Retečah pri Škofji Loki. Leta 1890 je Jakob Rant k sebi povabil pletarja Primerja iz Beričevega. Ta dejavnost se mu je dobro obnesla in razvila se je prava obrt. Sprva je delal z najetimi pletarji, kasneje pa so se pletarstva oprijeli še vsi odrasli otroci. Na dan so npr. spletli po 40 velikih jerbasov. Pletli so bele in vipavske jerbase, košare »locnjevke«, košarice bučke, zibke za otroke, košare za perilo, cekarje, »jërbaščke« za klekljarice in »štrucnice« za kruh.

◀ Pletar Peter Rant, p. d. pri Matičku, doma iz Reteč s svojimi izdelki, pred letom 1940. Hrani Loški muzej Škofja Loka

Obrano sadje spravljajo v pletene košare.
 Detajl iz kopije freske sv. Nedelje.
 Hrani Loški muzej Škofja Loka.

Gorenjka s pleteno košarico v rokah.
 J. V. Valvasor, 1689.

»Južina« ob košnji.
 Ivan Grohar, Dom in svet, 7, 1894, str. 409

Izdelki pletarja Vemceslava Burnika iz Žirov,
 na obrtni razstavi v Škofji Loki leta 1936.

Pletenje gnojnega koša.
 Gorenjevaško območje, pred letom 1940.

Radovljiška pletarska šola.
 Dom in svet, 21, 1908, str. 381

»Kimpež« za vožnjo gnoja na polje.
 Žirovski vrh, 1981.

Izdelke so prodajali trgovcem v Ljubljani, na Vrhniki, v Kamniku, Tržiču in na Jesenicah. S pletenimi izdelki so za Miklavža nekateri starši obdarovali svoje otroke. Zanje so kupili peharje in pletene vozičke za deklice. Ob veliko noči so prodali veliko jerbasov in »bučk«, tj. košar, ki so bile spodaj okrogle in so imele pisan rob. V njih so dobrote nesli k žegnu. Bogatejše ženske so si vsako leto kupile nov jerbas, starega pa porabile za delo na kmetiji. Jerbas je bil vključen tudi v balo vsake neveste.

S prodajo pletenih izdelkov je bil Rant tako uspešen, da si je kupil novo domačijo in dokupil zemljo, leta 1930 pa je zgradil še novo hišo. Ker zgle- di vlečejo, so Ranta začeli posnemati tudi drugi sovaščani.

Po prvi svetovni vojni so pletli še iz samorasle vrbe ob Sori, pozneje pa so vrbovje kupovali v Notranjih goricah na Barju. Malo pred drugo svetovno vojno so si uredili svoje vrbove nasade. Nekaj let po vojni so to domačo obrt zaradi previsokih davkov začeli opuščati. Pletene izdelke so vse bolj izpodrivali tudi plastični izdelki. Morda je prav zdaj, ko si vse bolj prizade- vamo za trajnostni razvoj, še čas, da ponovno obudimo pletarsko dejav- nost, ki je zaradi spleta okoliščin že skoraj zamrla.

Klekljarica Mila Božiček ima svoj »punkel« postavljen v pleteni košarici, »jerbaščku«. Žiri, 1938.

Ženske so jedila za velikonočni žegen prinesle v jerbasih na glavi. Pred cerkvijo v Retečah v letih 1925–1930.

Pobiranje krompirja na Sorškem polju, 1965. Hrani Gorenjski muzej.

O MOJSTRU

Janez Krišelj – izdelava škundre iz leskovih viter

Janez Krišelj prihaja iz Preddvora. V kraju ni bilo večjih kmetij, saj so prebivalci delali na žagi ali v tovarnah v okolici Kranja, v sosednjih vaseh belskega področja, kjer je živel v otroštvu, pa so na domovih veliko pletli iz leskovih viter – izvorno predvsem koše, cajne in cambohe. Janezova mama Milka in njegova teta, Čimžarjeva Marija, sta bili spretni pletarki, ki sta izdelke za vsakdanjo uporabo prodajali po okoliških domovih, pa tudi krošnjarjem iz ribniškega področja. Janez je ob dejavnosti svoje mame odraščal in jo opazoval pri delu, z bratom pa sta že v otroštvu pomagala pri prodaji izdelkov in se učila trgovanja.

Kasneje se je usmeril v šport, vedno pa je v mislih nosil tudi materino spretnost in iznajdljivost. Po uspešni karieri je po petdesetem letu čas namenil postopnemu izpopolnjevanju pletarstva. Blizu je namreč živel stric Francl, ki je še znal pletiti. Večkrat sta večerni čas preživljala skupaj in sproti obnavljala rokodelsko znanje. Francl je skoparil z razlago, zato ga je Janez z opazovanjem posnemal in ga v tehniki in znanju kmalu prehitel. To je privedlo do prvega samostojnega izdelka: leta 1994 je napravil malo cajno, ki jo še danes uporablja.

Radovednost in izkušnje so ga vodile do drugih domačih mojstrov, ki jih je s kolesom velikokrat obiskal, saj Janez rad združuje prijetno s koristnim. Kmalu je začel popravljati dotrajane izdelke ter spoznaval tudi druge oblike in možnosti pletenja, ki jih je vpeljal v svoje nove izdelke. Vse bolj se je zavedal odgovornosti prenašanja pletarskega znanja. Leta 2015 se je včlanil v Sekcijo DUO Škofja Loka ter začel tesneje sodelovati z Rokodelskim centrom DUO Škofja Loka. Janez ni tipičen molčeč rokodelec, pač pa ga odlikuje pedagoški čut, zato vsako leto v Rokodelskem centru izvede dva ali tri tečaje, zelo rad pa svojo dejavnost predstavi tudi mladim v osnovnih in srednjih šolah. Veselje mu prinaša dejstvo, da mlade in stare ogreva za pletarsko delo.

Janez ustvarja v svoji domači delavnici, kjer tradicionalno znanje združuje z estetsko in funkcionalno nadgradnjo. Obdržal je elemente, ki so se izkazali za trpežne, pa tudi posebne: je eden redkih, ki pletarske izdelke zaključuje s smrekovo korenino. Pravi, da mora pletar imeti natančno oko za opazovanje osnovnega vira materiala – gozda, vztrajnega duha in nekaj moči. Izdelovanje vrhunskih izdelkov mu predstavlja zadovoljstvo, sprostitvev, refleksijo in čas, ko načrtuje nove kolesarske podvige po Sloveniji.

Skozi celoten prikaz uporabljamo izraze in pletarske postopke, ki jih uporablja Janez Krišelj. Seveda pri izrazih posameznih izdelkov in orodij prihaja do lokalnih razlik in specifik.

»Kolikor pletarjev, toliko načinov.«

OPIS ŠKUNDRE

Škundra je košara z ravnim dnom, ki je bila razširjena na območju Poljanske doline in se je uporabljala pri delu na njivi. V sodobni različici je še vedno priročna za pobiranje pridelkov na vrtu, njivi in v gozdu. Škundra drži 8 kilogramov oziroma 12 litrov vsebine. Njeni sestavni deli so lesena podloga oziroma dno, rebra, ročaj, oplet iz leskovih viter in zaključek iz smrekove koronine. Vse, razen podloge, ročaja in zaključka, tradicionalno napravimo iz leskovih palic, ki jih naberemo v gozdu.

PREDPRIPRAVE

Osnovno orodje:

- **nož:** Bistveno orodje je dobro nabrušen nož. Nabrušen del naj bo »potegnjen«, kar pomeni čim širši.
- **kleščice**
- **brusni papir**
- **skobeljnik ali obl'č**
- **kolarski rezilnik**
- **kaliber:** Za enakomerno debelino viter in reber uporabljamo kovinsko ploščico, skozi katero prevrtamo različno široke luknje in označimo širino.
- **izravnalna plošča ali cirklina**
- **vrtni stroj**
- **konj** (baba) oziroma stol za izdelavo reber

Delovišče:

- **noga:** Stegno in koleno sta osnovni površini, kjer izdelujemo in obdelujemo leskove vitre.
- **zaščita za stegno:** S fiksirano podlago zaščitimo oblačila pred ostrimi pripomočki.
- **sedalo oziroma stol**

Pomembna je pravilna drža pletarja: ker pletarstvo predstavlja večurno sedenje, višino sedeža prilagodimo dolžini nog, tako da se celotna površina stopal dotika tal. Kolena naj bodo pokrčena pod kotom 90° in sedalni del v celoti izkoriščen, kar je pomembno zaradi postopkov, ki se izvajajo na stegnih. Prostor mora biti dovolj velik in osvetljen. Najprimernejša temperatura je 15–18 °C, če so tla hladna, si noge podložimo s kartonom ali drugo izolacijsko podlago.

A photograph of a forest scene. In the foreground, a person wearing a green coat is seen from behind, standing in a field of young, thin trees. The ground is covered with green plants and fallen branches. In the background, taller trees are visible, some with bare branches and others with green foliage. The lighting is natural, suggesting a sunny day. A white text box is overlaid on the left side of the image, and another white text box is overlaid on the bottom right.

Leskova palica mora biti pri obdelavi vedno sveža. Če je ne obdelamo, ko jo prinesemo iz gozda, jo moramo pravilno skladiščiti – v vlažnem in senčnem okolju, v cevi ali pa nabrane palice hranimo v gozdu. Zakopljemo jih in pokrijemo s praprotjo. Preden začnemo z obdelavo, jo en dan pustimo na sobni temperaturi, da se »zapari«.

Najboljša preventiva pred zajedavci je redna uporaba izdelka. Ko se namreč na lesu nabere prah, je to »dobra« priložnost za nemoteno prehranjevanje črvov.

POSTOPEK PRIPRAVE MATERIALA

Rastišče leske:

Pri iskanju materiala sta pomembna potrpežljivost in opazovanje, saj ni primerna vsaka leska. Največ sadov obrodi iskanje na osojnem rastišču, v smrekovem ali mešanem gozdu. V senci in na kamniti podlagi so leskovi grmi počasni rastoči, kar daje boljše rezultate pri kasnejši izdelavi viter, po gozdnih obronkih pa je večji delež lesk hitro rastočih.

Čas nabiranja:

Material je najlažje nabrati v času mirovanja – od novembra do zgodnje pomladi. Čas vegetacije je neugoden zaradi večje možnosti različnih lesnih zajedavcev.

Lastnosti materiala:

Za izdelavo viter so ugodne leskove palice, ki so debele 2–3 centimetre in dolge 2–3 metre. Palica naj bo čim bolj ravna, kar pomeni, da je razlika v debelini med dnom in vrhom palice čim manjša in s čim manj rastnimi nastavki. Kvalitetno palico prepoznamo tudi po barvi, veliko obeta sivkast les s primesmi zelene, kar pletar Janez imenuje barva modrasa, in po možnosti poraščen z mahom. Dokončno uporabnost leskove palice določimo šele, ko jo odpremo. Pred žaganjem z vzdolžnim rezom po lubju preverimo kvaliteto lesa. Če se pod lubjem razloči rjava barva, palice ne bomo uporabili, saj gre za suh les. Če pa se odkrije rahlo rožnata barva, pomeni, da je les svež in primeren za uporabo.

Mlado kostanjevo vejo, ki jo bomo potrebovali za ročaj, poiščemo ob starem kostanju. Ob deblu po navadi odganjajo mladi poganjki. Palica mora biti čim bolj enakomerno raščena, dolga do dveh metrov in olivno zelene barve. Ko najdemo primerno palico, jo odžagamo z vrtnarsko žago.

Smrekovo korenino najlažje iščemo na z mahom poraščeni brežini v smrekovem gozdu. Pomagamo si z rogovilastim orodjem. Razbrazdamo gozdna tla in iščemo dovolj dolgo smrekovo korenino, jo očistimo in povijemo v klobčič.

POSTOPEK IZDELAVE ŠKUNDRE

1. Rebra

Dimenzije:

- Dolžina: 25 cm
- Širina: v zgornjem delu 2 cm, spodaj 5–7 mm
- Debelina: 2–3 mm

Potrebujemo 35 reber za podlogo, 4 pomožna rebra ob ročaju, običajno pa naredimo še par rezervnih.

Za izdelavo reber potrebujemo debelejšo leskovo palico premera 3–5 centimetrov.

Najprej z ostrim nožem odstranimo grče. Nato palico obelimo ali očistimo z nožem, kar pomeni, da s potegi v nasprotni smeri rasti odstranimo lubje.

Ko je palica obeljena, določimo dolžino reber in jo označimo s svinčnikom. Za škundro bodo rebra dolga 25 centimetrov. Potem palico z vrtnarsko žago razžagamo. Sledi cepljenje kosov s tesarsko sekiro na tnalu. Tesarska sekira ima kovinski del nesimetričen, rezilo je na eni strani ravno, na drugi pa je nabrušeno. Nacepimo jih tako, da iz enega kosa dobimo 8 surovih reber za nadaljnjo obdelavo. Pri tem (prav tako) upoštevamo, da vzdolžno cepljenje poteka iz tanjšega proti debelejšemu delu kosa, torej v nasprotni smeri rasti. Pazimo na prste, ker je rezilo sekire ostro. Nadaljnja obdelava poteka na tesarskem stolu (konju), ki omogoča delo z obema rokama. V čeljust vstavimo surovo rebro in ga s tesarskim nožem stanjšamo in na zadnji tretjini zožimo. Obvezno odstranimo mehko sredico temnejše barve. Črte lesnih vlaken morajo biti poravnane, letni del rasti obdelamo na okroglo, saj je pri razporejanju reber na podlogo ta stran zunanja. Rebra stanjšamo do predvidene debeline 5–7 milimetrov.

Sledi zadnja faza obdelave reber, ki poteka ročno, z ostro nabrušenim nožem. Na stegno z vrvico stabiliziramo zaščitno podlogo. Nož držimo pri miru in surovo rebro tanjšamo tako, da ga vlečemo pod rezilom, dokler ne dosežemo želenih mer. Pri določevanju širine se orientiramo s kalibrom, skozi luknjo premera 2 centimetrom. Če je rebro preširoko, ga lahko razcepimo tudi s sekiro. Zadnjo tretjino reber zožimo na 5–7 milimetrov. Rebro lahko fino obdelamo še z izravnalno ploščo (*cirkli-no*) ali z brusnim papirjem.

Ker ima škundra oblikovane boke, moramo rebra upogniti. To najlažje napravimo s pomočjo vstavljanja v mrežo. Sveže obdelana rebra vpnemo v mrežo, kjer počakajo, dokler se ne posušijo.

Nekateri pletarji se poslužujejo žaganih reber, kar je sicer praktično, a se les pri tem lahko lomi, saj so vlakna ponekod prekinjena.

Nobenega komada ne zavržemo, ker morda pride prav v nadaljevanju.

Večkratna dolžina reber pri manjših izdelkih omogoča lažjo obdelavo. Po oženju z nožem in brušenju s papirjem jih le preščipnemo in tako dobimo dve rebri naenkrat.

Obdelana rebra morajo biti pred vstavljanjem v luknje na podlogi popolnoma suha, saj se v nasprotnem primeru razrahljajo, ker se les skrči.

Če nimamo tesarskega konja, s katerim bi prostoročno izdelali rebra, jih izdelamo iz ostanka palice po dretju viter. Najprej določimo širino, nato pa jo stanjšamo na 2–3 milimetre.

2. Ročaj

Za izdelavo ročaja uporabljamo čim močnejšo palico mladega kostanja. Primerna je ravna, do dveh metrov dolga palica različnega premera, od 15 do 20 milimetrov, saj je veja spodaj širša, zgoraj pa ožja. Kostanj zaradi dvojnega lubja ostane dlje časa svež in primeren za izdelavo ročaja.

Palico postavimo na tla in jo počasi ukrivimo s pomočjo celotne teže v polobroč. Lažje je, če si obujemo trde (npr. pohodniške) čevlje. Zvijamo jo lahko ob tleh ali s pomočjo primeža. Pri ukrivljanju se palica ne bo zlomila, saj jo pred tem ščiti lubje.

Ko jo z obeh strani dovolj ukrivimo, jo na obeh koncih zvežemo z vrvico in pustimo približno teden dni, da se les posuši in se krivina stabilizira. To je možno predvideti tudi po barvi lubja, ki spremeni barvo v temno vijoličen odtenek. Ko je ročaj suh, odvežemo vrvico in obelimo lubje z nožem ter ga ostrugamo s cirkolino.

Med postopkom »uparitve« ročaja lubje na njem ostane, saj preprečuje, da bi les med ukrivljanjem počil.

Ročaj lahko izdelamo tudi iz leskove palice.

3. Leseno dno

Dimenzije:

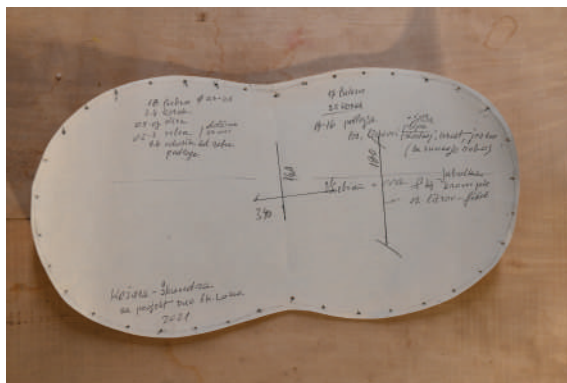
- Dolžina: 34 cm
- Širina: 16 cm + 2 cm bokov na vsaki strani (= 20 cm)
- Debelina: 15 mm

Za pletarske izdelke podlogo navadno izdelata mizar po predlogi pletarja. Naša naloga pa je razporeditev in vrtanje lukenj na podlogi, ki mora biti pri obdelavi absolutno suha.

Razpored lukenj, kar pletar Janez imenuje korak, mora biti čim bolj enakomeren, če ne enak. Pri tem si pomagamo s šablono. Najprej na trši papir s svinčnikom obrišemo podlogo in izrežemo šablono ter označimo, kam smo postavili papir. Šablono prepognemo po dolžini in s tem določimo položaj lukenj za ročaj. Potem na šablono označimo notranji ris, ki je približno 7 milimetrov pomaknjen od roba podloge. Na tem risu bomo določili enakomeren korak med luknjami za rebra. Potem sledi poskušanje – razporeditev določimo glede na širino reber; čim širša so rebra in vitre, tem daljši bo korak. Za škundro bo korak meril med 12 ali 14 milimetri. S šestilom ali kljunastim merilom ga prenesemo po celotnem notranjem risu podloge.

Ko določimo položaj lukenj za rebra in ročaj na šablono, jih s čevljarским šilom na mehki površini prebodemo in s svinčnikom prenesemo na podlogo, kjer smo pred tem prav tako označili ris. Zatem tudi na podlogi s šilom označimo luknje.

Bistveno je, da je vsota lukenj za rebra neparna, saj s tem oplet lahko spajamo z novimi vitrami, v nasprotnem primeru pa bi morali začeti in končati vsak krog opleta posebej.

Sledi vrtanje z vrtalnim strojem. Pomembno je, da so luknje za rebra na podlogi vedno približno milimeter ožja od konice rebra, da so le-ta dovolj čvrsto nabita in varna pred iztikanjem. Velikost svedrov naj bo slednja: za rebra premera 4 milimetrov in za ročaj 15 in 20 milimetrov. Lukenj za rebra nikoli ne prevrtamo, ampak vrtamo do dveh tretjin debeline podloge. Za lažjo orientacijo globine vrtanja, si pomagamo z označbo na svedru. Podlogo lahko naslonimo na deščico; na začetku vrtamo pravokotno na podlogo, potem pa vrtalni stroj nagnemo, da dosežemo kot (65° – 70°). Tako se izognemo poškodovanju roba.

Na obeh straneh prav tako z mizarskim svedrom, ki ima na koncu špico, prevrtamo luknji za ročaj. Luknji za vstavljanje ročaja morata biti (za razliko od reber) tako široki kot ročaj. Zopet najprej vrtamo pod pravim kotom, kasneje pa nagnemo vrtalni stroj. Pri ročaju luknje prevrtamo skozi podlogo, saj je s tem ročaj močnejši.

Nazadnje z brusnim papirjem ali s brusilnim strojem pobrusimo robove in površino podloge. S tem izbršemo tudi sledi svinčnika, s katerim smo označili luknje.

Les, ki je primeren za podlogo, je les listavcev, saj se pri obdelavi ne razpre. Trdota je odvisna od namembnosti: za večje izdelke, ki se običajno uporabljajo zunaj, so primerne podloge iz kostanja, jesena, hrasta, bukve ali bresta, za notranjo uporabo pa vrsta lesa ni pomembna. Lažji je les lipe, jelše in akacije. Če pripravljamo podloge za večje izdelke, je treba les razrezati in ponovno zlepit, da se podloga pri sušenju ne zvija.

4. Fiksiranje ročaja in reber na podlogo

Najprej na podlogo fiksiramo ročaj, izdelan iz mladega kostanja, ki naj bo dobro osušen in obeljen. Navadno je en del ročaja debelejši in bo vstavljen v luknjo s premerom 20 milimetrov, tanjši del ročaja pa v luknjo s premerom 15 milimetrov. Najprej konca ročaja razcepimo s sekiro. Potem ju vstavimo v podlogo ter s kotnikom pomerimo kot. Sredina ročaja naj bo glede na podlogo pod pravim kotom, »boki« ročaja pa približno enako široki. Potem ročaj na obeh koncih učvrstimo z zagozdo. Za razpiranje lahko uporabimo izvijač ali čevljarsko šilo. Na spodnjo stran fiksnega ročaja naneseemo lepilo. Ko se posuši, sledi lepila na spodnji strani podloge pobrusimo. Nazadnje ročaj ojačamo z vijakom na obeh straneh. Najprej s svedrom premera 3 milimetrov prevrtamo ročaj, nato pa pričvrstimo še vijak, namazan z lepilom.

Po fiksiranju ročaja namestimo rebra, ki morajo biti popolnoma posušena. Če so preveč zožena in med poskusnim vstavljanjem ohlapno stojijo v luknjah, jih skrajšamo s kleščami do širšega dela. Nato v luknje najprej s trsko naneseemo par kapljic lepila za les in jih s kladivom nabijemo v luknje. Rebra nameščamo izmenično, saj s tem lažje reguliramo obliko škundre. Ko vsa rebra namestimo, s kotomerom izenačimo kot (65° – 70°), jih poravnamo v linijo ter poenotimo razdaljo med njimi. Pred pletenjem se mora lepilo osušiti, zato počakamo približno pol ure.

5. Vitre

Končne dimenzije:

- Širina: 5–7 mm
- Debelina: 1–1,5 mm

Izdelava viter:

Svežo leskovo vejo vedno obdelujemo v nasprotni smeri rasti. V zimskem času palico en dan pred izdelavo pustimo na sobni temperaturi, da se ogreje.

Z ostrim nožem najprej odstranimo grče in rastne nastavke. Sledi odstranjevanje lubja oziroma beljenje. Pomembno je, kako držimo nož, da ne uničimo materiala. V izogib temu uporabimo slabše nabrušen nož. Palec naslonimo 3 centimetre od konice rezila, kazalec pa služi kot opora na palici, da počasi drsimo po njej. Če je barva po beljenju rožnata, palica veliko obeta. Svetlozelena barva lesa pa je manj uporabna, ker je letni del rasti predebel.

Palico pred dretjem viter poravnamo in omeščamo z upogibanjem ob tla, da se vlakna kasneje lažje razcepijo. Potem jo položimo na stegno in z nožem naredimo začetno zarezo 10–15 centimetrov od vrha (ali pod grčo oziroma vejnim nastavkom) za debelino nohta in v obliki črke V.

Palico postavimo na koleno, v vdolbino med pogačico in kolensko kostjo, tako da je položaj zareze na sredini kolena, in začnemo z dretjem. Palico posukamo na mestu in jo z obema rokama, položenima 20 centimetrov od zareze, upognemo proti sebi, tako da palica rahlo počí. Z nožem dvignemo začetek vitre in jo odpremo. Pod vitro položimo kazalec ali celo desno dlan in si z njo pomagamo pri odpiranju vitre. Palico postopoma prestavljamo tako, da je razcep vselej na sredini kolena. Gib ponavljamo do konca palice in na ta način odpiramo oziroma deremo vitro.

Če se dretje vitre slučajno ustavi pri grči, z nožem rahlo zarežemo pod grčo, da »pridemo čez«. Ko je vitra narejena, jo označimo (pri vrhu naredimo eno zarezo, spodaj dve), odložimo na tla in se lotimo izdelave druge. V smeri urinega kazalca naredimo novo zarezo in ponovimo postopek.

Tako lahko iz ene palice naredimo več viter. Če delamo sproti, jih naredimo 3–5, jih obdelamo in vpletemo v izdelek. Lahko pa jih zvijemo v klobčič in pustimo, da se posušijo ter jih pred ponovno obdelavo osvežimo z nekajurnim namakanjem v vodi.

Pletar navadno naredi več vencev zarez: drugi venec začne 5 centimetrov pod zarezami prvega venca ali v najdebelejšem delu palice. Pred vsakim dretjem palico malo poravnava, da pride v »prvotno« stanje.

Pletar dela več izdelkov hkrati, zato ni pomembno, kakšna vitra se odere, vsaka bo našla primeren izdelek.

Cilj je, da naredimo čim daljše vitre.

Debelina vitre je v osnovi odvisna od lastnosti materiala – počasi rastoča palica bo imela tanjše in prožnejše vitre – in od velikosti začetne zारेze. Kasneje jo z obdelavo zožimo na željeno širino. Idealno je, da se odrta vitra ne suka okoli palice.

Priporočljive širine viter za posamezen tip izdelka so različne, od treh milimetrov dalje, odvisno od velikosti izdelka (košara za drva, cajna, škundra, peharček).

Obdelava viter:

Odrto vitro je treba dodatno obdelati. Kot je bilo omenjeno prej, ves postopek poteka v nasprotni smeri rasti. Večino dela opravimo z nožem na stegnu, ki ga predhodno zaščitimo. Najprej vitro z notranje strani stanjšamo z nožem. Potem jo potegnemo skozi kaliber, da ugotovimo, kakšna je širina vitre in jo ob straneh po potrebi prirežemo tako, da poenotimo širino. V primeru škundre bodo vitre široke 5–7 milimetrov in debele 1–1,5 milimetra.

Potem jo obdelamo z obličem in cirkolino ter pobrusimo z brusnim papirjem. Cilj je gladka, enakomerno debela in enakomerno široka vitra.

Enakomerna vitra je odlika pletarja, ki združuje estetiko in funkcionalnost izdelkov in se pridobi z nešteti urami potrpežljivega in vztrajnega dela.

Pletar viter po navadi ne dela na zalogo. V nasprotnem primeru narejene vitre zvije v svitek (tako da je konec vitre na zunanji strani) in jih poveže. Pred uporabo jih čez noč (4–6 ur) namoči, da z navlažitvijo postanejo prožne. Če se namakajo dlje, počrtnijo.

POSTOPEK PLETENJA IZDELKA

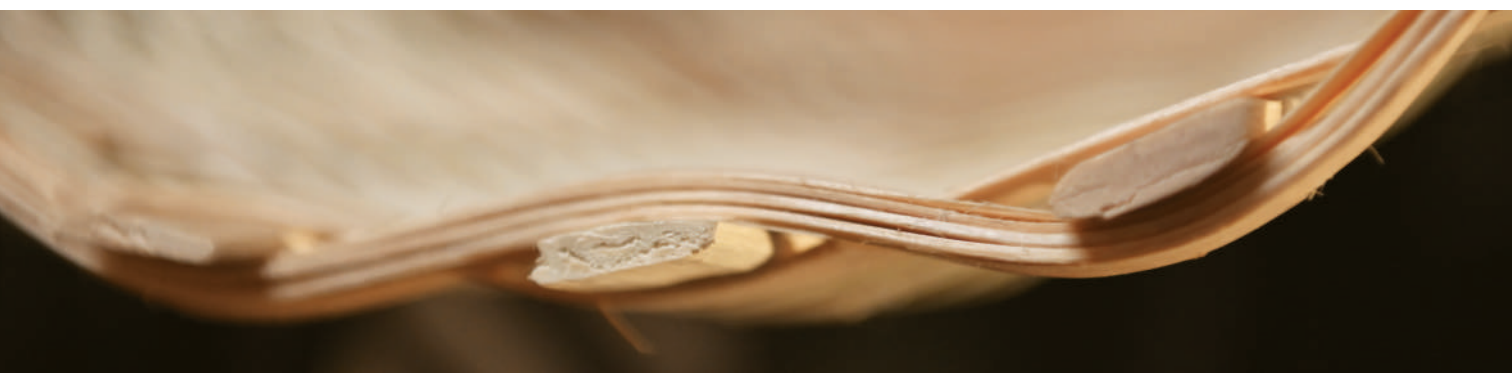
Oplet

Ko imamo pripravljeno osnovo, ki jo predstavlja dno z nameščenimi rebri in ročajem, pričnemo z opletom. Oplet delamo v tempu obdelovanja viter. Vitre, primerne za oplet, so rožnate barve, debeline dobrega milimetra in širine 5–7 milimetrov.

Enkrat vitro vpletemo z zunanje in enkrat z notranje strani. Vedno pazimo, da je konkavna stran obrnjena navzven, proti tistemu, ki pleče. Ta stran je opazna tudi po očesu vitre. Začetek vitre zatakamo za katerokoli rebro in pretikamo s pomočjo zvijanja vitre v pentljo. Prve tri vrste opleta napravimo z boljšimi vitrami ter ga na ta način učvrstimo, saj je tu največ možnosti za lomljenje reber. Potem nadaljujemo z običajnimi vitrami do zelene višine. Sproti pazimo, da zategujemo ravno prav – da se vitre prilegajo rebrom in pri tem ne deformiramo bokov. V ta namen si pomagamo tudi z vložkom, ki pomaga obdržati zastavljeno obliko škundre.

Ko vpletemo celotno dolžino vitre, se pomaknemo za štiri rebra nazaj od zaključka vitre in začnemo z novo vitro ter tako iz zunanje strani prekrijemo zaključek prejšnje vitre. To imenujemo spajanje ali štukanje vitre.

Ker pletemo s svežimi vitrami, ki se v procesu sušenja krčijo, jih pred zaključkom stisnemo s pomočjo izvijača. Tako oplet zgostimo ter pridobimo prostor za zaključne vrste opleta in poskrbimo, da je oplet kompaktnější. Zadnja vrsta opleta je vedno dvojna in širša. Pri enem rebro naredimo preskok, ki nam omogoči, da v zadnji vrsti ponovimo opletanje z vitro, ki naj bo debelejša.

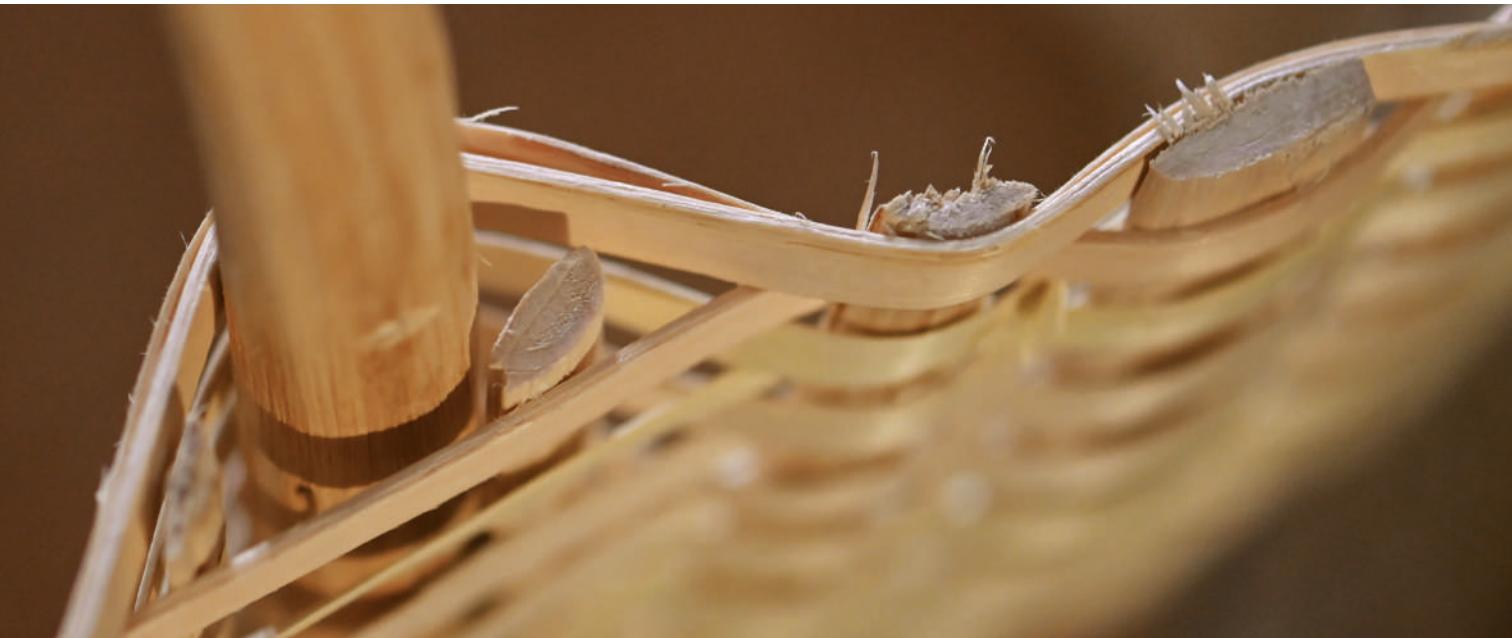

Po zaključnem opletu med vitro in rebri stisnemo nekaj lepila in pustimo, da se posuši. Rebra nato prirežemo na isto višino. Poravnamo jih s sadjarsko žago, tanjša pa odščipnemo z vrtnarskimi kleščami. Ob ročaj vstavimo še dva para pomožnih reber, da ga ojačamo in fiksiramo oplet. Na koncu te stopnje obdelave z brusilnim strojem in brusnim papirjem pobrusimo vrh škundre.

Potem zvrtnemo luknje skozi rebra za zaključni oplet s smrekovo korenino, ki naj bodo dve do tri vrste pod zaključno vrsto opleta. Namesto ročaja prevrtamo pomožna rebra ob ročaju. Najprej vrtamo z lesnim svedrom premera 3 milimetrov, da se rebra ne bi razcepila. Potem z navadnim svedrom premera 5 milimetrov povečamo luknje in s tem omogočimo lažje pretikanje korenine pri zaključnem križnem opletu.

Pri vrtanju lukenj večjega premera pazimo, da ne poškodujemo viter, zato jih s šilom umaknemo od reber.

Obstajajo različni načini zaključevanja: dvojni oplet, smrekova korenina, zaključek z vitro, zaključek z upognjenim rebrom.

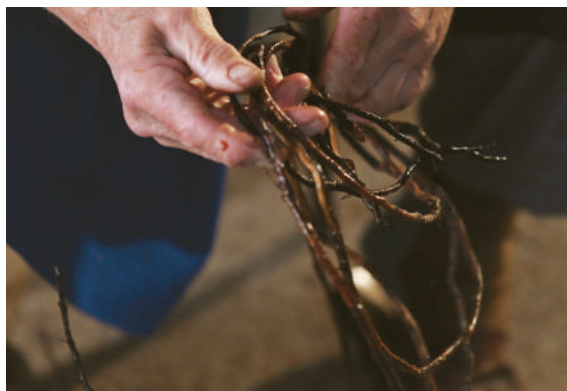

Zaključni oplet s smrekovo korenino

Priprava

Smrekovo korenino najprej zavremo v vodi. Ohlajeno vzamemo iz vode, jo odcedimo in razvežemo (zavezana je zato, da lahko uporabimo manjši lonec). Očistimo jo s hrbtno stranjo noža ali s cirkolino ter stegno podložimo s krpo, saj je korenina običajno smolnata. Delo nam olajša tudi poteg skozi kaliber primerne širine. Korenina naj bo debeline treh ali štirih milimetrov; tem daljša, tem boljša (potrebna je manj štukanja).

Oplet

Začetek korenine malo ošilimo in začnemo s pretikanjem. Sproti jo močno zategujemo in pazimo, da je korenina vpletena tesno ob vrhu opleta. Ko smo opletli celotno dolžino smrekove korenine, se lotimo spajanja (štukanja) z novo. Začnemo vsaj eno luknjo pred prekinitvijo prejšnje korenine. Z nožem jo zopet ošilimo in jo vstavimo skozi luknjo prej vpletene korenine. Če gre na tesno, si pomagamo s kleščami.

Smrekova korenina se pleče v križnem opletu, zato prvi krog pletemo v eno in v drugem krogu v drugo smer.

Čisto na koncu oplet na zunanaj pobrusimo s papirjem. Podlogo pa s spodnje strani zaščitimo s premazom – voskom ali jedilnim oljem.

KOŠ

60 x 52 x 60 cm

Koši različnih velikosti se uporabljajo za prenašanje listja, krme, sena in pridelkov.

PLETEN VLOŽEK ZA V NAHRBTNIK

30 x 18 x 45 cm

Pleten vložek za v nahrbtnik je narejen za gobarsko dejavnost, da se gobe v nahrbtniku ne poškodujejo. Če mu dodamo dodaten vložek, pa se ga v stanovanju lahko uporabi tudi za odlaganje dežnikov.

KOŠARA ZA GOBE

28 x 22 x 20 cm

Košara je namenjena gobarjem. Je ergonomske oblike, da se prilega nogi, gobar pa si jo lahko s trakom obesi čez ramena, da ima za nabiranje gob prosti obe roki.

SELŠKA ČAJNA

27 x 24 x 29 cm

Čajno tovrstne oblike je Janez Krišelj poimenoval selška čajna, saj je značilna predvsem za Selško dolino.

Zaradi svoje oblike je primerna za nabiranje sadja, saj se sadeži med nabiranjem manj poškodujejo.

ŠKUNDRA

44 x 27 x 21 cm

Škundre različnih velikosti so namenjene pobiranju poljščin in za delo na vrtu.

Dno je ergonomске oblike, da se pri nošenju prilega bokom oziroma nogi.

ŠKUNDRA

32 x 20 x 16

OPLETENA STEKLENICA

25 x 45 cm

dno Ø 29 cm

10 l

Steklenica je namenjena shranjevanju žganja.

Velikokrat so jih opletali ob dolgem postopku žganjekuhe in s tem zaščitili dragoceno surovino – steklo.

LESA

80 x 40 cm

Lesa je namenjena sušenju zelišč, sadja in gob.

CAMBOH

70 x 55 x 26 cm

Prvotno je bil camboh namenjen nošenju krme v hlev, uporabljali so ga tudi za prenašanje listja.

CAJNA

35 x 30 x 30 cm

Cajna je namenjena pobiranju poljščin, nabiranju gob, borovnic, zelišč ipd.

KOŠARA ZA DRVA

60 x 40 x 24 cm

Košara za drva je namenjena prenašanju drv in skladiščenju ob kaminu oziroma peči.

PEHAR

35 x 27 x 9 cm

Peharji različnih oblik in velikosti svoje mesto najdejo na mizi, v njih pa lahko postrežemo kruh, shranjujemo sadje in druge domače dobrote.

PEHAR

25 x 18 x 6 cm

Vsak pletar, ki izdeluje vrhunske izdelke, mora imeti smisel za oblikovanje. Obvladati mora čut za osnovno obliko, ki jo skozi postopek trdno oblikuje. Ritem prepletanja šib ali slame in drugih materialov predstavlja svojevrstno likovno govorico, ki se gradi na razmerju med detajlom in celoto. Pletenje je tudi ritmični proces. Že manjša sprememba – napaka v pletarskem ritmu, lahko popolnoma poruši celoto.

O zgodovini in razvoju pletarstva iz šibja na območju Rogatca in Obsotelja

Pletenje kot domača obrt se omenja že v antičnih virih, prikaze te obrti pa najdemo tudi na freskah iz srednjega veka. Tudi prebivalcem Obsotelja in Kozjanskega je naravno okolje ponujalo obilico gradiv, uporabnih za pletenje, kot so slama, koruzno ličje, vrbovo in smrekovo šibje, leskove vitre, srobot, palice kostanja in gabra ipd., zato se je pletenje tukaj razvijalo kot redna hišna dejavnost. Iz šibja so pletli najrazličnejše uporabne izdelke za domače potrebe, in če so bili dovolj kakovostni, tudi za prodajo.

Gojenje pletarske vrbe in pletarstvo je v srednji Evropi cvetelo v 19. in 20. stoletju. Tradicija pletarstva in potrebe po večji kakovosti izdelkov so bili razlogi za uvedbo strokovnega izobraževanja na tem področju. Leta 1904 so pri Sv. Barbari v Halozah ustanovili pletarsko šolo, leta 1915 pa pletarsko zadrugo, zametke poznejše Ptujске pletarne in Državne pletarske šole na Ptuj. Njeni učenci so znanje širili po celotnem slovenskem ozemlju ali ga uporabili za pletenje v domačem okolju.

Tradicija pletarstva iz šibja na rogaškem območju se je razvila v pomembno gospodarsko dejavnost – predvsem zaradi razvoja steklarstva. Po selitvi steklarne leta 1860 na novo lokacijo v Stražo na Humu ob Sotli (na hrvaški strani Sotle) se je namreč močno povečala proizvodnja večjih steklenic za vino in zdravilno mineralno vodo iz Rogaške Slatine. Oplet iz vrbovega šibja je služil za zaščito steklenic med transportom. Leta 1885 je bila v Rogatcu ustanovljena posebna zadruga za gojenje pletarske vrbe ob podpori Centralnega odbora kmetijske družbe za Štajersko iz Gradca. Najeli so učitelja pletarstva z Dunaja, ki je okoliške kmete učil pletenja različnih izdelkov (košarstvo). Zadruga je delovala vse do 1974. Še v letih po 2. svetovni vojni je deloval obrat za opletanje balonov v Steklarni Straža, v Dobrini pri Žetalah pa obrat pletarne z organizirano lastno pridelavo vrbe in razvitim dopolnilnim delom na domu.

Številni posamezniki na svojem domu še danes pletejo za sosede in znance. Kakovost izdelkov potrjuje njihovo znanje, ki so ga pripravljene prenesti na mlajše generacije. V Muzeju na prostem Rogatec in v Rokodelskem centru Rogatec jih kot demonstratorje domače obrti in animatorje doživljajskih in mentorje učnih delavnic rokodelstva vključujemo v programe za obiskovalce.

Povzeto po virih in literaturi:

Izobraževalni projekt Razvoj podeželja (Phare), september 2001. Pletarstvo iz šibja; Simona Arzenšek, univ. dipl. ing. kmet., Irena Roškar, kustos pedagog.

Zbornika Poletnih muzejskih delavnic 1993 in 1994, Muzej novejšje zgodovine Celje.

O MOJSTRICI

Zdenka Pulko – izdelava opletene steklenice

Zdenka Pulko (roj. 3. 10. 1951) iz Žetal se je s pletenjem srečala takoj po osnovni šoli. Kot mlado dekle se je za to pot odločila, ker je bila pletarska šola blizu, kakšna 2 km od doma. Učenje je bilo pravi zalogaj. Bilo je težko in šlo je počasi. Sama pravi, »da to ni bil hec«. Ko se je tehnike naučila, jo je delo zmeraj bolj zanimalo in veselilo.

Rokodelske tehnike se je priučila v Pletarni Ogle Meglič Ptuj, podružnica Pletarna Dobrina pri Žetalah. Učenje je trajalo približno eno leto, preden je naslednja 3 leta delala za podružnico. Na uro je bilo treba izdelati določeno količino izdelkov, to je bila obveza. Na začetku je bilo okrog 10 učenk, a ker je bilo delo tako zahtevno, sta ostali le z Anico Korez iz Dobrine. Njen učitelj pletarski mojster Mirko Emeršič je bil res pravi mojster, iz šibja je delal vse od sedežnih garnitur do omar. Bil je zelo strog učitelj. Če ni bilo narejeno ravno, lepo in po vzorcu, je znal prste stisniti med šibe.

Mojstri so jih najprej naučili prebiranja šibja. Zbirali so enako dolge in debele šibe. Sprva se učili plesti križe na dnu, šele nato so nadaljevali z opletanjem steklenic. Pletarna v Dobrini je takrat sodelovala s steklaro. Dobavljali so jim steklenice, oni pa so jih opletali. Steklenice so bile velike od enega decilitra do 50 litrov. Ravno zaradi tega dela je Zdenka danes poznana predvsem kot mojstrica izdelave pletenk.

Kasneje je začela delati na domu. Toliko kot je bilo naročil, toliko je naredila. Tako si je smela sama razporejati svoj čas za pletenje.

Plete košare, košarice, cekarje, opletene steklenice in leske najrazličnejših oblik in velikosti. Loti se tudi novih atraktivnih oblik in modelov.

V Muzeju na prostem Rogatec že od leta 2006 redno izvaja etnografske prikaze in vodi učne ter doživljajske delavnice pletenja iz šibja v Rokodelskem centru Rogatec.

Danes jo pri delu motivirajo ter osrečujejo pohvale in veselje v ljudeh, ki gledajo njeno ustvarjanje in izdelke. Najbolj je ponosna na pohvalo dr. Janeza Bogataja, saj je za svoje izdelke prejela certifikat Rokodelstvo Art & Craft Slovenije.

Veščine, ki so potrebne za pletenje, so ročne spretnosti in smisel za dizajn. Izdelki morajo biti izdelani estetsko in kvalitetno. Potreben je občutek za obliko in lepoto.

Za pletenje moraš biti potrpežljiv in močnih rok. Je težko in naporno delo. A na koncu, ko izdelek dokončaš, zadovoljstvo in hvaležnost naročnika poplačata ves trud.

»Želim si, da bi se pletarstvo ohranilo. Je izvirno in koristno delo in je del slovenske kulturne dediščine. V preteklosti je bilo izdelovanje iz šibja in drugih naravnih materialov veliko vredno. Lepo bi bilo, da se to nadaljuje«.

PREDPRIPRAVA

Orodja in pripomočki, ki so potrebni za opletanje steklenice:

- trsne škarje ali nožek
- šilo
- vrvica
- voda, v katero se redno namaka vrbove šibe
- steklenica (po želji)
- predpasnik

Za litrsko steklenico potrebujemo:

- 15 količkov (okrogla kuhana vrbova šiba)
- 6 tankih kuhanih vrbovih šib za kimo
- 10–15 viter
- 6 enako debelih šib za poden

V pletarstvu obstajata dve glavni fazi dela. Prva faza je priprava materiala, druga pa sam postopek pletenja.

POSTOPEK PRIPRAVE MATERIALA

Rezanje vrbove šibe

Zelo pomembno je, da se vrbovo šibje poreže februarja, ko je rastlina še v mirovanju. Najbolje je, da se kuha sveže porezana. V primeru, da jih kuhamo kasneje, jih je treba predhodno namočiti. Porezano šibje se sortira na tanjše, srednje, debele ter suhe veje. Slednje odstranimo, ostale prekuhamo.

Kuhanje vrbove šibe

Šibe kuhamo v železnem koritu ali drugi primerni posodi. Vreti morajo vsaj dve uri. Ko je šibje kuhano, ga vzamemo iz korita. Ker je lubje mehko, ga na debelejšem delu šibe razdelimo na tri dele in ga ob potegu med prsti olupimo.

Priprava viter

Debelejšo vlažno kuhano vrbovo šibo na ročni ali strojni način razcepimo (razkalamo) na tri približno enake dele. Pri tem je pomembno, da uporabimo gladko šibo, na kateri ni rasla nobena veja. Vejo začnemo cepiti od ožjega k širšemu delu. Na koncu jo še pobrusimo.

POSTOPEK IZDELAVE OPLETENE STEKLENICE

1. Postavitev in razporeditev šib na steklenico in pletenje z vitro

Kuhano in lupljeno šibje pred začetkom dela dve do tri ure namakamo v topli vodi. Količke privežemo na dulec steklenice. 15 količkov razporedimo v dva dela, npr. 7 in 8 ob steklenici, da je tanjši del količka na vrhu steklenice.

Količke se postavi in zaveže nad prelomom steklenice – iz ožjega v širši del. Vzamemo vitro, ki je na začetku odrezana malenkost v konico, in začnemo plesti, prepletamo med količki. Vitra teče od spodaj navzgor, zajame dva in dva količka. Le v zadnjem so trije količki.

Pletemo do zamaška in nato naredimo zgornji rob. Podremo prvi par desno za drugi par, nato podremo drugi par za tretji par. Prvo šibo prvega podrtega para postavimo zadaj za drugi stoječi par, nato zraven pridružimo prvi pokončni par. Nadaljujemo z naslednjo podrto šibo, kjer prvo postavimo desno, pred drugo stoječi pokončni par, nato na isto mesto dodamo prvi naslednji pokončni par. Tako nadaljujemo, dokler ne pridemo naokoli.

Predenšibe nazgornjem zaključku porežemo, jih zavrtimo in omehčamo, da se ne zlomijo. Nato posamezno šibo vstavimo v preplet. Za lažje vstavljanje si s šilom naredimo potrebno luknjo in skozi jo povlečemo šibo. Ko je rob narejen, odvečne šibe roba odrežemo. Ko je zgornji rob zaključen, se odveže vrvičica, poravnava spodnje šibe in se nadaljuje s prepletanjem vitre. Vmes je treba steklenico za nastavljenimi šibami in vitro namočiti v vodi. Če se presuši, spletanje namreč ni več

lušno. Vitro prepletamo nad in pod dve šibi oz. tri, ko pridemo do mesta, kjer imamo takšen skupek. Ko zmanjka vitre, dodamo novo in nadaljujemo s postopkom razpletanja. To pomeni, da pletemo vitro nad in pod posamezno šibo. Vitro je treba močno zategovati, da pride do lepega estetskega izdelka. Tam, kjer zmanjka vitre, dodamo novo. Vitro damo pod šibo. Na istem mestu, pod šibo in nad staro vitro, dodamo novo vitro.

Na robu steklenice naredimo kimo. Še prej predolge šibe na podnu steklenice porežemo. Njihova dolžina naj sega približno 15 centimetrov od podna.

2. Izdelava »kime«

Za kimo – rob, kamor se pritrdi spodnji del ročaja – potrebujemo 3 enako debele šibe, ki pa so tanjše v primerjavi s količki. Posamezno tanjšo šibo vstavimo pod vsak naslednji količek – eno za drugo. Zadnja šiba gre naprej pod prvi naslednji količek. Nato sledijo druga in tretja ter zopet prva. Pomemben je vrstni red.

3. Izdelava oboda

Šibo čez prvi in drugi količek vstavimo pod tretji naslednji količek. Ko zmanjka, dodamo novo tanko šibo. Ostanke, ki štrlijo, porežemo stran. S tanko šibo moramo trikrat priti naokrog, da je kima dovolj široka in lepa. Potem nadaljujemo s prepletanjem vitre. Položimo jo pod količek in prepletamo nad in pod naslednjimi količki. Vmes po potrebi steklenico namočimo v vodo, če se šibje že preveč izsuši.

4. Izdelava dna, »podna«

Za poden vzamemo 6 enako debelih šib in jih porežemo na dolžino 15 centimetrov. Od teh tri šibe po sredini prerežemo približno 2–3 centimetre, da bomo vanje vstavili naslednje tri šibe. Na tak način dobimo križ. Pred prepletanjem vitre vse skupaj namočimo v vodo.

Vitro damo na polovico in položimo na tri šibe, ki tečejo skozi druge tri. Vitro križno položimo od zgoraj navzdol čez tri vitre, drugo vitro pa križno preložimo od spodaj navzgor. Ko pridemo naokrog, začnemo razpletati. To pomeni, da ločimo šibe narazen in vitro od spodaj položimo čez naslednjo šibo navzgor in nato navzdol. Tako vitro prepletamo med vsako šibo posebej dvakrat naokrog. Odvečne šibe odrežemo stran, poden pa vstavimo na dno steklenice, ki jo držimo med nogami, obrnjeno z ducem navzdol. Nato obračamo navznoter in prepletamo. Poljubni količek – šibo zapognemo oz. »poderemo« navznoter, da pride v vodoravni legi ven za dvema naslednjima šibama. Upogibanje vedno začnemo s šibo, ki nam ostaja kot prva naslednja. Ko pridemo naokrog, vse šibe ležijo vodoravno v desno. Te šibe nato ustrezno skrajšamo in zatakujemo v obstoječe pletivo.

Zdenka Pulko pravi: »Rada bi, da bi blo lepo, te pa mam jaz svoje finte za to.«

5. Izdelava ročaja

Za ročaj potrebujemo eno šibo, ki jo vstavimo s pomočjo šila v kimo. Šibo začnemo ovijati od vrha proti zataknjenemu delu, da jo omehčamo. Špic ovite in omehčane šibe napeljemo v luknjo, ki smo jo predhodno naredili s šilom, v zgornji del steklenice – tik pod odprtino. Pomembno je, da šibo ves čas ovijamo naprej okoli svoje osi in jo nato ovijemo še na obstoječo osnovo ročaja. Na koncu, s šilom od spodaj navzgor čez kimo, naredimo luknjo, skozi katero bomo »zašili« ovito šibo. Po levi strani ročaja nadaljujemo z ovijanjem šibe nazaj navzgor po ročaju. Šibo ob koncu speljemo pod količek na obodu steklenice in jo pripeljemo naokrog do ročaja, kjer se s spustom po ročaju in ovijanjem konca šibe obrnemo nazaj v luknjico, narejeno s šilom na desni strani ročaja v kimi. Ostanek šibe sedaj odrežemo.

POSTOPEK IZDELAVE LESKE

LESKA:

podlaga za sušenje zelišč, gob in sadja

Potreben material:

- srobot ali sveža/suha vrbova šiba,
- šiba iz kostanjevega lesa
- tri leskove šibe

Najprej si naredimo okvir iz kostanjevega lesa (šiba) in ga zvežemo skupaj z vrbovo šibo ali srobotom. Šiba/srobot se križno ovija okrog okvirja. Nato se s šilom naredi luknja, pod okvir pa se vstavi tri leskove šibe. Šibo se prepleta nad in pod leskove šibe, torej od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol, podobno kot pri tkanju. Ko s prepletanjem pridemo do konca, se po zunanji strani okvirja vrnemo nazaj in od spodaj navzgor nadaljujemo s prepletanjem šibe.

Za enakomerno linijo skrbimo tako, da občasno naredimo dva zavoja okrog kostanjevega okvirja, s čimer poravnamo linijo. Ko zmanjka šibe za prepletanje, in ko vstavimo novo, moramo upoštevati enako debelino konca šibe in začetka nove, da je prehod enakomeren. Preden sledi zaključek, na vrhu porežemo odvečne leskove šibe in stran štrleče vrbove šibe/srobot na spodnji strani leske. Do konca prepletamo šibo med leskami in jo ovijamo okrog kostanjeve šibe.

Roko-delci

Priročnik na temo pletarstva

PLETARSTVO

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Izdala in založila: **Loški muzej Škofja Loka in LAS Obsotelje in Kozjansko**

Urednica: **Kati Sekirnik** (Razvojna agencija Sora, Rokodelski center DUO Škofja Loka)

Pomočnica urednice: **Nina Misson** (Loški muzej Škofja Loka)

Avtorice besedil: **Mojca Šifrer Bulovec** (Loški muzej Škofja Loka), **Tajda Jerkič** (Razvojna agencija Sora, Rokodelski center DUO Škofja Loka), **Nives Brezovnik** (Zavod za kulturo, turizem in razvoj Rogatec)

Fotografije: **arhiv Loškega muzeja Škofja Loka, Jana Jocif, Nives Brezovnik**

Jezikovni pregled: **Mateja Arnež**

Oblikovanje: **Jana Jocif**

Tisk: **R-tisk**

Naklada: **350**

Center
Domače in
Umetnostne
Obrti

Zavod za kulturo, turizem
in razvoj

Rogatec

©2021 Loški muzej Škofja Loka in LAS Obsotelje in Kozjansko

Priročnik je nastal v okviru CLLD projekta LAS sodelovanja »Roko-delci«. Projekt LAS sodelovanja povezuje štiri lokalne akcije skupine: LAS s Ciljem, LAS loškega pogorja, LAS Obsotelje in Kozjansko, LAS Dobro za nas. Projekt je sofinanciran iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Organ upravljanja za izvajanje Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Za vsebino odgovarjata Loški muzej Škofja Loka in LAS Obsotelje in Kozjansko.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

746.7(035)

ŠIFRER Bulovec, Mojca

Pletarstvo : priročnik na temo pletarstva / [avtorice besedil Mojca Šifrer Bulovec, Tajda Jerkič, Nives Brezovnik ; fotografije arhiv Loškega muzeja Škofja Loka, Jana Jocif, Nives Brezovnik]. - Škofja Loka : Loški muzej ; Šmarje pri Jelšah : LAS Obsotelje in Kozjansko, 2021

ISBN 978-961-6727-42-6 (Loški muzej)

COBISS.SI-ID 74841603